

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертацію Юр'євої Катерини Анатоліївни «Теорія і методика професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи на засадах порівняльної етнопедagogіки», подану на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія та методика професійної освіти

Пріоритетним напрямом розвитку національної системи освіти, як наголошується в державних документах (Законах України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012-2021 роки»), є оптимізація професійної підготовки педагогічних кадрів, насамперед, у такому важливому аспекті, як формування у них здатності до гармонізації взаємодії учнів у поліетнічному освітньому середовищі. Неабиякої значущості зазначена проблема набуває саме в розрізі підготовки майбутніх учителів початкової школи, оскільки її вирішення забезпечує можливість формування, починаючи вже з молодшого шкільного віку, загальнокультурної компетентності особистості, яка здатна до реалізації полілогу культур у багатонаціональному соціальному просторі України. Отже, виконане К. А. Юр'євою дослідження з огляду на те, що воно закладає теоретичні основи ефективного розвитку системи професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи, відповідає актуальним практичним потребам, спирається на найостанніші дані філософії, антропології, культурології, соціології, психології, педагогіки, етнографії, фольклористики та інших, є своєчасним і перспективним.

Слід підкреслити, що дисертація виконувалася відповідно до плану наукових досліджень Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди за темою «Підвищення ефективності навчально-виховного процесу в середніх загальноосвітніх і вищих навчальних закладах (ПК №1 – 200199U004104)».

К. А. Юр'євою чітко, логічно послідовно й коректно сформульовано науковий апарат дослідження: його об'єкт, предмет, мету, завдання, гіпотезу,

концепцію, методи, що й забезпечило визначення оптимальної стратегії наукових розвідок та розробку новітніх засобів її реалізації.

Безсумнівною є наукова новизна дослідження та його теоретична значущість, що зумовлено, насамперед, уведенням у науковий обіг концепції порівняльної етнопедагогіки як самостійної субдисципліни в межах педагогічної науки, визначенням теоретичного базису цієї дисципліни, розробкою інноваційної моделі формування в майбутніх учителів початкової школи готовності до ефективної професійної діяльності на засадах порівняльної етнопедагогіки.

Аналіз дисертаційної праці свідчить, що структурування матеріалу та його подання у чотирьох розділах дозволило автору системно, багатогранно та вичерпно висвітлити проблему професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи на засадах порівняльної етнопедагогіки. Наголосимо, що всі зазначені в дослідженні завдання успішно вирішені.

Зазначимо, що К. А. Юр'євою цілком доречно організовано стратегію подання матеріалу (від розгляду фактичних даних, юридичних актів до аналізу концепцій та технік їх реалізації). При цьому чітко схарактеризовано результати діахронічного та синхронічного аналізу етнонаціональної структури населення України. Ґрунтовно, на наш погляд, висвітлено вітчизняні та міжнародні документи, котрі регламентують функціонування освіти в полікультурному соціумі (с. 23-24, 28, 38-47). Логічно послідовним є й представлення різних наукових позицій щодо суті таких базових понять дослідження, як «мультикультуралізм», «полікультурність», «інтеркультурність», «культурний плюралізм», «транскультуралізм» (§ 1.1).

Проведене дослідницею пілотне дослідження готовності вчителів до професійної діяльності в умовах етнокультурної строкатості суспільства дозволило їй дійти правомірного висновку про те, що, не дивлячись на вияв інтересу до організації міжкультурної освіти дітей, сучасні педагоги не готові до ефективної праці в етнокультурно різноманітному навчально-виховному середовищі, що й спричинює необхідність формування у них зазначеної

готовності в мотиваційно-конвіктивному, когнітивно-теоретичному, діяльнісно-операційному аспектах.

Не викликає заперечень і повнота висвітлення понятійно-термінологічного апарату порівняльної етнопедагогіки (§ 2.1). Зокрема, К. А. Юр'євою здійснено ретельний аналіз численних наукових джерел щодо суті ключових для дослідження понять «народна педагогіка» (с. 77-81) та «етнопедагогіка» (с. 82-85), а також таких дотичних до них, як «виховання», «соціалізація», «інкультурація», «етнізація» тощо. Наукову цінність, на наш погляд, представляє й ґрунтовне розкриття автором витоків та джерел порівняльної етнопедагогіки (с. 109-138).

Окрім цього, дисертанткою виявлено методологічні підходи як підґрунтя порівняльної етнопедагогіки, котрі було чітко систематизовано відповідно до різних рівнів: загальнонаукового (системний і синергетичний підходи), конкретно-наукового (еволюціонізм, дифузійонізм, функціоналізм, структуралізм, герменевтичний підхід), технологічного (що відображає дослідницькі методи, наприклад, включене спостереження, експертні опитування, контент-аналіз, аналіз демографічних даних тощо) (с. 145-169).

Вагомим внеском в теорію та методику професійної освіти є розробка К. А. Юр'євою засад порівняльної етнопедагогіки як навчальної дисципліни, в контексті котрої забезпечується формування готовності студентів до професійно-педагогічної діяльності з урахуванням етнокультурного різноманіття суспільства, серед яких автор цілком слушно акцентує на виокремленні загальнолюдських універсалій, репрезентованих у народній педагогіці різних етносів; порівняльно-зіставному ознайомленні майбутніх учителів із традиційними виховними поглядами народів у синхронічному аспекті; дослідженні генези традиційних педагогічних феноменів; вивченні шляхів використання кращих надбань народної педагогіки на сучасному етапі розвитку соціуму.

На сторінках дисертації представлено розгорнутий аналіз готовності до професійної діяльності в умовах етнокультурного різноманіття сучасного

суспільства, що полягає у здатності усвідомлювати й поважати культурне різноманіття сучасного українського суспільства, оцінювати потенціал багатокультурного соціального оточення як ресурсу для розвитку особистості й соціуму; організаційно і методично забезпечувати використання на практиці освітньо-виховного та соціалізувального потенціалу культурного різноманіття.

Є цілком обґрунтованим авторський підхід щодо розробки нормативної моделі оцінювання результативності формування в майбутніх учителів готовності до професійної діяльності в умовах етнокультурного різноманіття сучасного суспільства. Зокрема дисертантка небезпідставно запропонувала в основі оцінювання окресленої результативності аналіз характеристик визначених нею складників готовності (особистісно-психологічного, когнітивного, діяльнісного) (с. 225). Науково доцільною є позиція дослідниці щодо необхідності декомпозиції запропонованих нею параметрів оцінювання результативності етнопедагогічної підготовки майбутніх учителів на критерії I та II порядку, що дозволило забезпечити чітку систему показників сформованості цієї готовності (§ 3.2). Це, в свою чергу, уможливило класифікацію й рівнів сформованості складників зазначеної готовності (с. 239-240; 535-549).

Виправданим і продуктивним є зосередження уваги К. А. Юр'євої на закономірностях професійної підготовки майбутніх учителів на засадах порівняльної етнопедагогіки (с. 246-268).

Відмітимо, що дисертанткою запропоновано цілісну модель формування готовності майбутніх учителів початкової школи до професійної діяльності в умовах етнокультурного різноманіття сучасного суспільства. Її вдало було деталізовано у таких субмоделях, як концептуальна, структурно-функціональна, організаційна, організаційно-змістова.

Безсумнівною є й практична значущість результатів масового формувального експерименту, в процесі якого були впроваджені педагогічні умови варіативної реалізації розробленої моделі. До них автор цілком слушно

віднесла такі, що передбачають конструювання змісту етнопедагогічної підготовки на основі порівняльно-зіставного ознайомлення майбутніх учителів початкових класів з педагогічною культурою різних народів; добір та реалізацію інноваційних методів і прийомів роботи; створення в педагогічному вищій освітньому середовищі міжкультурного спілкування.

Кількісні матеріали прикінцевого контрольного експерименту переконливо засвідчили, що розроблена К. А. Юр'євою модель професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи на засадах порівняльної етнопедагогіки відзначається ефективністю та стабільністю результатів, що надає можливість використовувати її у масовій практиці закладів вищої освіти, зокрема при розробці лекційних і семінарських занять, завдань для самостійної роботи та науково-дослідної діяльності студентів із загальногуманітарних та професійно орієнтованих навчальних дисциплін.

Всі наукові положення, висновки й рекомендації, сформульовані в дисертації, є повно й вичерпно обґрунтованими; їх вірогідність, новизна і повнота викладу в наукових працях автора не викликають заперечень. За темою дисертації опубліковано 78 одноосібних праць, а саме: 1 одноосібна монографія, 31 одноосібна стаття у провідних фахових виданнях України та виданнях, внесених до міжнародних наукометричних баз, 4 статті у зарубіжних виданнях тощо.

На основі викладеного вище маємо змогу стверджувати, що К. А. Юр'євій вдалося вирішити важливе наукове завдання – розробити й впровадити ефективну модель професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи на засадах порівняльної етнопедагогіки, чим створити підґрунтя для подальших наукових пошуків у царині професійної педагогіки.

Загалом позитивно оцінюючи наукове значення отриманих дисертанткою результатів, слід висловити окремі зауваження й побажання:

1. На нашу думку, текст дисертації є дещо переобтяженим інформацією з теорії та історії педагогіки в аспекті розробки концепції порівняльної етнопедагогіки (Розділи 1, 2), натомість, доцільно було б ширше висвітлити

науково-теоретичні засади та методичний інструментарій професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи в зазначеному дослідницькому ракурсі.

2. Потребує більш розгорнутого аналізу доробок зарубіжних науковців у аспекті висвітлення суті понять «мультикультурність», «полікультурність», «інтеркультурність», «культурний плюралізм», «транскультуралізм», «етнопедагогіка» (§§1.1, 2.1).

3. Вважаємо, що робота значно виграла б, якби дисертантка зробила порівняльний аналіз досвіду та особливостей підготовки вчителів початкової школи у розвинутих країнах світу (Європи, а також у США, Канаді) до організації навчально-виховного процесу з урахуванням етнокультурного різноманіття суспільства.

4. Варто було б, на наш погляд, більш повно розкрити роль комунікативної культури як важливого фактору забезпечення успішності професійної діяльності вчителя початкової школи в умовах етнокультурного різноманіття суспільства.

5. Корисним було б, на наш погляд, репрезентувати на сторінках дисертації більш конкретно тематику та зміст лекційних, семінарських, практичних занять різних навчальних дисциплін («Історія України», «Філософія», «Сучасна українська мова», «Історія української культури», «Методика виховної роботи» тощо), в процесі викладання яких й передбачалося формування готовності студентів до професійної діяльності в умовах етнокультурного різноманіття суспільства, що посилює практичну значущість роботи.

6. На нашу думку, результати реалізації авторської моделі професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи на засадах порівняльної етнопедагогіки набули б більшої вірогідності, якби дослідниця організувала контрольні й експериментальні групи в усіх вищих навчальних закладах, що виступили базою формувального експерименту.

Втім, окреслені зауваження й побажання не впливають на високу підсумкову оцінку дисертації К. А. Юр'євої.

Зміст дисертації відповідає спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти; автореферат відображає основні положення дисертації.

Висновок: враховуючи актуальність дослідження, цінність і новизну теоретичних і практичних висновків, їх достатню апробацію на практиці й у фахових виданнях, вважаємо, що дисертація на тему «Теорія і методика професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи на засадах порівняльної етнопедагогіки» є завершеною, самостійною фундаментальною науковою працею, що відповідає вимогам, які висуваються до докторських дисертацій, зокрема п. п. 9, 10, 12-14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567, що дає підстави для присудження її автору – Юр'євій Катерині Анатоліївні – наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія та методика професійної освіти.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук,
професор кафедри французької філології
Одеського національного університету
імені І. І. Мечникова

 – М. О. КНЯЗЯН

Підпис засвідчую:

кандидат хімічних наук, доцент,
секретар вченої ради
Одеського національного
університету імені І. І. Мечникова

С. В. КУРАНДО